

Л. М. ХОЙНАЦЬКА (Київ)

Засідання "круглого столу" "Український фактор Другої світової війни"

27 жовтня 1999 р. в Інституті історії України НАН України відбулося засідання "круглого столу" на тему "Український фактор Другої світової війни", що провадився відповідно до постанови Кабінету Міністрів України "Про відзначення 55-ої річниці визволення України від фашистських загарбників".

У "круглому столі" взяли участь науковці, ветерани війни, викладачі вузів, представники громадськості Києва й інших міст України.

Вступним словом засідання відкрив заст. директора Інституту історії України НАН України, д-р іст. наук, проф. *С. В. Кульчицький*. Привітавши присутніх, він закликав дослідників давати історичним подіям виважені й неупереджені оцінки та уникати збочень у відображенні минулого.

З ґрунтовною доповіддю "Український фактор Другої світової та Великої Вітчизняної війн" виступив зав. відділом історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України, д-р іст. наук, проф. *М. В. Коваль*. Доповідач наголосив, що незалежно від політичної кон'юнктури, яка диктує українському суспільству ті чи інші уподобання, Друга світова та Велика Вітчизняна війни утвердили своє непорушне місце серед найважливіших історичних подій ХХ ст. Вони найтісніше були пов'язані з Україною, вирішальним чином впливаючи на її суспільне життя й історичну долю. Україна опинилася у перехресті подій війни, ставши жертвою фашистських загарбників й уособленням народного опору їм. Можна без перебільшення констатувати, що саме однією з найвагоміших причин нападу Німеччини на СРСР було прагнення оволодіти Україною, максимально використати її вигідне місцезоположення, багатющі джерела сировини та продовольства у війні за здобуття світового панування.

М. В. Коваль зазначив, що сукупність численних і різноманітних українських чинників (географічного, воєнно-стратегічного, демографічного, економічного та ін.) справляла відчутний вплив на динаміку воєнної кон'юнктури. Отже, — наголосив доповідач, — є всі підстави говорити про постійно діючий український фактор Другої світової і Великої Вітчизняної війн. І лише тепер, продовжував *М. В. Коваль*, коли назріли умови для торжества "моменту істини", якого потребують як учасники великої епохи, так і люди нових поколінь, стало можливим розкрити суть такого поняття, як "український фактор" Другої світової війни.

Про увічнення подвигу народу України у роки Великої Вітчизняної війни доповів зав. відділом сучасної історії України НАН України, керів-

ник авторського колективу "Книги Пам'яті України", д-р іст. наук, проф. *П. П. Панченко*. Інтерес учасників "круглого столу" викликала розповідь заст. генерального директора Меморіального комплексу "Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 — 1945 рр." *Л. В. Легасової* про заходи у зв'язку з відзначенням 55-ої річниці визволення України від фашистів та про нові музейні експозиції.

Про роль України у міжнародній політиці 30—40-х років ХХ ст. йшлося у виступі д-ра іст. наук, проф. / *М. Кулініча*.

Нові оцінки містилися у виступі канд. іст. наук, проф. Київського національного університету ім. Т. Шевченка *А. Ф. Мінгазутдінова* про історіографію вересневих подій 1939 р. Виступаючий загострив увагу на тому, що в остаточному підсумку ці події стали актом історичної справедливості, важливим кроком на шляху збирання українських земель у соборній державі.

Насиченими маловідомими фактами й ґрунтовними висновками були повідомлення голови, наук, співробітника Інституту історії України НАН України, чл.-кор. НАН України *В. І. Клокова* на тему "Допомога Українського штабу партизанського руху європейському руху Опору" та канд. іст. наук *А. В. Русака*, який порушив питання добровільної участі громадян СРСР у складі вермахту у війні проти народів Європи.

У повідомленнях, виголошених за "круглим столом", порушувалися різні аспекти участі українського народу в Другій світовій та Великій Вітчизняній війнах. Так, ст. наук, співробітник Центру наукових досліджень Національної Академії Служби безпеки України *В. Л. Бихов* розповів про діяльність контррозвідників діючої армії під час визволення України. Канд. іст. наук *Л. К. Кочерга* дав оцінку бойовим діям військ протиповітряної оборони на території України. Зав. кафедрою гуманітарних наук Київського інституту зв'язку, канд. іст. наук, проф. *А. І. Байраківський* говорив про внесок українського селянства у Перемогу над фашистськими загарбниками. Зав. кафедрою суспільних і гуманітарних наук Київського інституту залізничного транспорту, д-р іст. наук, проф. *В. Я. Галаган* охарактеризувала участь жінок у воєнних діях на фронті. Канд. іст. наук *В. І. Лавришук* розповів про складні відносини між радянськими партизанами та формуваннями Української повстанської армії у західному регіоні.

Проблему людських втрат України під час Другої світової війни порушила ст. наук, співробітник Інституту історії України НАН України, канд. іст. наук *Т. С. Першина*. Про теоретичне обґрунтування та планування нацистами геноциду щодо слов'янських народів доповіла аспірантка Черкаського держуніверситету ім. Б. Хмельницького *А. Л. Іржавська*. Представник Воєнної медичної академії *М. С. Пасько* повідомив про організацію та надання медичної допомоги військовими госпіталями у роки Великої Вітчизняної війни.

З цікавим повідомленням про репатріацію українських громадян у роки Другої світової війни виступила ст. наук, співробітник Інституту історії України НАН України, канд. іст. наук *О. В. Буцько*. Вклад підприємств оборонної промисловості України в Перемогу, здобутки і видатки повоєнної відбудови економіки республіки стали об'єктом уваги ст. наук, співробітника, канд. іст. наук *Л. В. Кондратенко* та мол. наук, співробітника Інституту історії України НАН України *Л. М. Хойнацької*.

Про "Енциклопедію українознавства" як джерело знань про Україну у Другій світовій та Великій Вітчизняній війнах доповів канд. іст. наук, доц. Вінницького державного педуніверситету / *В. Мазлю*.

Ст. наук, співробітник Інституту історії України НАН України, канд. іст. наук *О. Є. Лисенко* привернув увагу присутніх до питання про терміни

й поняття історії Другої світової війни. Він наголосив, що останнім часом іде так звана "боротьба дефініцій", оскільки не все суспільство дотримується єдиної думки щодо характеру війни. Проте для українського, російського й інших народів нацистська загроза була смертельно небезпечною. Війна проти "третього рейху" була насамперед тотальною війною за врятування від знищення як Вітчизни, так і самих цих народів. І саме історики повинні дати поняттям та термінам історії того часу аргументовану, диференційовану оцінку.

Про семінар з проблем Другої світової війни, що відбувся в Тегерані 25—26 вересня 1999 р., розповіла присутнім "круглого столу" ст. наук, співробітник Інституту історії України НАН України, канд. іст. наук *Т. В. Вронська*. Її виступ був цікавим і емоційним. Внесок народу України у Перемогу над фашизмом, як не прикро, — зазначила вона, — залишається маловідомим зарубіжній громадськості. *Т. В. Вронська* наголосила, що необхідно поширювати правду про війну, шанувати радянських воїнів, які самовіддано й мужньо захищали свою землю від фашизму, виборювали свободу іншим народам Європи. Слід також у патріотичному дусі виховувати нове покоління сучасної Української держави.

Із заключним словом виступив директор Інституту історії України НАН України, акад. *В. А. Смолій*. Подякувавши присутнім за участь у дискусії, він у своєму стислому, але змістовному виступі дав загальну характеристику науковим працям останніх років. *В. А. Смолій* говорив про те, що, на жаль, багато науковців під впливом кон'юнктури, але без вагомих наукових підстав перекинулися на правий фланг у своїх оцінках. З їхніх праць зникли не тільки поняття і терміни історії Великої Вітчизняної війни, а й сама її філософія як війни визвольної, справедливої, народної. *В. А. Смолій* закликав істориків бути незалежними дослідниками, об'єктивно зображувати події, нести нащадкам історичну правду, а суспільству — зерна примирення та злагоди.

Під час засідання "круглого столу" було наведено чимало нових фактів і цифрових даних, наукових положень, що, безперечно, сприятимуть подальшому розвитку цієї галузі історичної науки.

Готується видання матеріалів засідання "круглого столу".